

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Лабунця Віктора Миколайовича

на дисертацію **Ван Чуньцзе «Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до застосування музично-шумових інструментів в освітньому процесі»**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Актуальність теми дослідження. Бурхливий процес змін у науці, техніці, економічному й культурному житті великих націй і малих народностей Землі, у практиці мистецтва справляють колосальний вплив на сучасну систему освіти. Школа – у найширшому розумінні цього слова – швидко змінюється під впливом цих загальних цивілізаційних чинників. У цій ситуації школі потрібен вчитель мистецтва, оснащений гнучкими психолого-педагогічними, фахово-мистецтвознавчими, культурологічними знаннями і вміннями, здатністю до пошуку інформації та самостійних теоретичних узагальнень, педагогічної та художньої творчості, постійного оновлення форм та методів роботи. На підготовку вчителя такого типу націлені концепції вищої педагогічної освіти у сучасній Україні та Китаї.

Проблеми, поставлені в дисертації Вана Чуньцзе відповідають сучасній освітній парадигмі. Дисертант звертається до мало вивченого аспекту підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме – до здатності вчителя оцінити корисність і ефективно застосувати в освітньому процесі великий клас інструментів, які в дисертації названо «музично-шумовими». Увага Вана Чуньцзе до цих інструментів є цілком виправданою. Це найстаріші та найбільш розповсюджені на нашій планеті музично-звукові знаряддя. Немає народу, який не винайшов би кілька десятків подібних інструментів. В українській культурі представлені усі їх види: як ідіофони, так і мембранофони перкусійного та фрикційного типів. Традиційна музична

культура Китаю також характеризується різноманітністю музично-шумового інструментарію. Отже, доцільно поставити питання: як цей інструментарій використовується в музичній освіті, і як він може бути ефективно застосований при умові достатньої готовності вчителя до рішення такого завдання?

Окрім цієї головної проблеми Ван Чуньцзе вирішує низку питань розвитку музичних здібностей, навичок і умінь та знань, які можуть бути розв'язані за допомогою музично-шумових інструментів. Йдеться насамперед про розвиток відчуття ритму й темпу, уявлень про часову організацію музичної форми, навичок ансамблевого музикування, музично-творчих умінь, про набуття корисних для вчителя культурологічних, акустичних, музично-теоретичних знань.

Ми погоджуємось з тими суперечностями, які дисертант виявив у практиці шкільної мистецької освіти, сучасному стані теоретичного вивчення означеної проблеми, системі підготовки вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти. Особливо варто виділити суперечність між недостатнім рівнем готовності сучасних вчителів до педагогічної діяльності з використанням музично-шумових інструментів та сучасною практикою підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у педагогічних вишах. Отже, весь комплекс поставлених у дисертації проблем, виявлених суперечностей, представлених результатів дослідження свідчить про його актуальність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Наукова обґрунтованість положень роботи Вана Чуньцзе забезпечується зверненням до системно-функціонального підходу в теоретичному поясненні готовності учителя музичного мистецтва до фахової діяльності. Даний підхід також ефективно застосовано у побудові методики формування даної готовності, в теоретичній концепції часового устрою музичної форми. Широке використання дістав у дослідженні

культурологічний підхід. Він проявляє себе в історико-теоретичному підрозділі роботи, у дослідженні вживання музично-шумових інструментів в художній та освітній практиці, в освоєння умінь інструментального музикування на основі різних етнокультурних традицій. Дисертант оригінально, хоча обмежено і обережно застосовує *семіо-герменевтичний підхід*, який пояснює музичну форму як мовленнєвий процес, що регулюється нормами музичної мови, і який дозволяє ставити питання освоєння засобами музичного інструментарію лексичних одиниць та граматичних принципів різних музично-мовних систем. В конструюванні методики підготовки учителів важливу роль відіграв *діяльнісний підхід*.

У дисертаційному дослідженні Ван Чуньцзе поставив собі за мету розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до застосування музично-шумових інструментів в освітньому процесі.

Досягнення поставленої мети опирається на широку джерельну базу, до якої включено роботи, присвячені: положенням психології та загальної педагогіки щодо готовності, фахової компетентності, теоретичних засад підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; проблемам психології музичної діяльності, теорії музичної мови, темпоральним властивостям музичної форми; питанням музичної акустики і органології, жанрів і стилів інструментальної музики; методичним засадам розвитку музичних здібностей, навичок, умінь і знань; методичним питанням навчання грі на музично-шумових інструментах та керівництва інструментальним ансамблем.

Дисертація має логічно струнку композицію, яка послідовно розкриває цілісну теоретичну й методичну концепцію. Текст роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Першій розділ створює солідну теоретичну базу для подальшої розробки педагогічної проблематики. Він присвячений дослідженню акустичної природи, типології, історії використання музично-шумових інструментів у

художній та освітній практиці (підрозділ 1.1.) У другому підрозділі (1.2.) переконливо визначено високий освітній потенціал музично-шумових інструментів. Другий розділ цілком присвячується питанням музичної педагогіки. В ньому представлена модель готовності учителів музичного мистецтва до використання музично-шумових інструментів у освітній практиці (підрозділ 2.1.) і репрезентовано структуру розробленої авторської методики, а саме – підходи, принципи, головні методи і умови роботи. Третій розділ містить інформацію про педагогічну діагностику рівня сформованості готовності вчителя музичного мистецтва до застосування музично-шумових інструментів у освітній діяльності (підрозділ 3.1.). В ньому представлено також процес проведення і результати експериментальної роботи з формування означеної готовності.

Наукова новизна результатів дослідження визначається, по-перше, тим, що Ван Чуньцзе звертає увагу науковців, методистів, учителів шкіл на невикористані можливості музично-шумових інструментів. Він повертає легітимність самому словесному виразу «шумові інструменти», який у багатьох асоціюється з дошкільними закладами, або з майже забутою практикою масового виховання в колишніх соціалістичних країнах. Дисертант підходить до визначення цього поняття з позицій музичної акустики та органології, визначаючи даний тип інструментарію як «механіко-акустичні та електронно-акустичні засоби продукування широкосмугових та кольорових шумів, що слугують сонорним матеріалом музичного мистецтва». В такому значенні вираз «шумові інструменти» втрачає негативні конотації й може функціонувати як обґрунтований науковий термін. Даний термін має більш широке значення, ніж звичайний вираз «перкусійні інструменти». Вважаємо що вдала термінологічна новація, здійснена в дисертації Вана Чуньцзе, сприяє позитивному сприйняттю його теоретичної та методичної концепції.

Зазначимо високу інформаційну насиченість дисертації, особливо її першого розділу, в якому зібрані відомості про використання музично-

шумових інструментів у практиці народної, академічної, авангардної музики, про можливості утворення аналогічного або зовсім нового сонорного матеріалу за допомогою електронного синтезу звуку. Подібна інформація може привернути увагу студентів і школярів, а отже заслуговує її включення до програм музичних уроків в загальноосвітніх школах.

Одним з суттєвих досягнень дисертанта є аргументований доказ педагогічної цінності музично-шумових інструментів, яка визначається широким спектром завдань мистецької освіти, до якого входять розвиток ритмічного, тембрального та артикуляційного слуху; формування музично-темпоральних уявлень, умінь творчого музикування, навичок ансамблевої діяльності, соціально-комунікативних навичок. Дослідник справедливо підкреслює, що оволодіння музичними інструментами відкриває шлях до освоєння традицій рідного національного мистецтва, багатств інших національних культур, художньою мовою сучасної музики.

З виявленими спектром дидактичних функцій музично-шумових інструментів логічно корелюється запропонована Ваном Чуньцзе модель готовності вчителя до їх використання в педагогічній роботі. Дана модель включає п'ять компонентів: музично-виконавські вміння, знання про музично-шумові інструменти; володіння музичними мовами, творчі вміння та здатність до керування інструментальним ансамблем. На нашу думку, до представленої моделі можна було б включити в якості одного з компонентів мотивацію, від якої у великій мірі залежить ефективність застосування розробленої в дослідженні методики. Щоправда питання мотивації розглядається дисертантом у зв'язку з оптимальними умовами впровадження методики у педагогічну практику. Таким чином і дана сторона підготовки також знаходить належне відображення в роботі.

Важливим досягненням дисертації Ван Чуньцзе є розробка проблеми ритмічного виховання. Дана проблема є специфічною для музичної педагогіки. Втім, вона не часто виокремлюється в дисертаційних дослідженнях. В контексті проблематики даної роботи вона є цілком

органічною, тому що безпосередньо пов'язана з акустико-технічними і виразними особливостями музично-шумових інструментів: ритміка є рідною стихією цього класу інструментів. Проблема ритмічного виховання розкрита оригінально й різнобічно як в теоретичному, так і методичному планах. Поняття музичної темпоральності, розроблене в філософських працях М. Аркадьєва, М. Бахтіна, О. Лосєва, Г. Орлова, П. Сувчинського та ін. вчених, заслуговує включення в музично-педагогічний лексикон. Воно охоплює всі аспекти музичного часу: ритміку, метрику, темповий вимір на усіх рівнях організації музичної форми. З погляду психології музична темпоральність розкривається в дисертації як феномен слухо-моторного сприйняття, синкретичного образного уявлення, понятійного відбиття і творчого мислення. Такий теоретичний підхід утворює міцний фундамент для розгортання ~~к~~комплексу методів розвитку музично-темпоральної компетентності вчителя музичного мистецтва.

Головним результатом дослідження, який заслуговує високої оцінки є запропонована методика формування готовності. Вона має ознаки ієрархічної системи: прийняті підходи реалізуються у низках принципів, які в свою чергу розкриваються в комплексі методів роботи. Утім, дисертант не має на меті встановлення формально жорсткого таксономічного порядку. В третьому розділі методи згруповані цілком прагматично – за принципом спрямування на вдосконалення одного з п'яти компонентів готовності вчителя до застосування музично-шумових інструментів. Найменшу увагу Ван приділив методам формування техніки гри на інструменті. Це, на нашу думку – виправдане рішення. По-перше, вчителю музичного мистецтва не потрібно володіти технікою гри на музично-шумових інструментах на високому рівні (хіба що серед студентів є такі, хто отримав попередню спеціальну підготовку і продовжує вдосконалювати свої виконавські уміння в класі перкусійних інструментів). По-друге, технічна сторона процесу оволодіння грою на цих інструментах добре розроблена в підручниках, навчальних

посібниках, збірках етюдів та технічних вправ, створених українськими, китайським та іншими авторами.

Найбільша увага в методиці Вана Чуньцзе приділяється розвитку темпоральної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. В цьому плані заслуговують особливої уваги, схвалення й подальшої розробки такі методи, як-от: а) багатоаспектна мультимедійна презентація інструментів у їх зовнішньому вигляді, акустичних та звуко-пластичних властивостях, етнокультурних і педагогічних функціях; б) метод колективного аранжування та регламентованої імпровізації; в) метод утворення музично-шумових фонограм до літературних текстів, танців, кіносюжетів; г) методи роботи над ритмічним і тембрально-динамічним узгодженням ансамблевого звучання тощо.

Відзначимо ~~новизну~~ і оригінальність розробленої дисертантом методики педагогічної діагностики, яка заснована на п'яти критеріях, що точно відповідають визначеній моделі готовності учителя. В даній методиці плідно використовуються засіб тестування, за допомогою якого здійснюється оцінювання обсяг знань, якість понятійних уявлень та практичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання. Значущість одержаних Ваном Чуньцзе результатів для педагогічної науки полягає у зверненні уваги дослідників та педагогів-практиків до великого, недостатньо використаного в практичній роботі освітнього потенціалу музично-шумових інструментів; в екстраполяції до сфери педагогіки музичного мистецтва сучасних теоретичних уявлень щодо темпоральних властивостей музики, зокрема щодо інтонаційного, синтаксичного та композиційного ритму, систем метричного упорядкування ритму, ритмічної лексики; у створеній теоретичній моделі готовності вчителя музики до застосування музично-шумових інструментів; у вдосконаленні категорійного апарату педагогіки музичного мистецтва. Теоретичні

положення роботи заслуговують розвитку у подальших наукових дослідженнях.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання у практиці підготовки висококваліфікованих фахівців системи музичної освіти, у розробці методичних посібників і рекомендацій, навчальних програм музично-педагогічних факультетів ЗВО, а також у щоденній практиці шкільного вчителя музичного мистецтва. Результати дослідження можна рекомендувати вищим навчальним закладам мистецької освіти з метою удосконалення процесу підготовки педагогічних кадрів.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Основні положення дисертації Вана Чуцьце достатньо повно висвітлені у 8 наукових публікаціях, з яких 2 статті опубліковані у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 2 статті – у наукових міжнародних виданнях.

Зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи наукову вартість і практичну значимість дисертаційного дослідження Вана Чуцьце, висловимо зауваження щодо дискусійних моментів роботи і декілька побажань:

- в дисертації запропоновано багато нових методичних прийомів щодо формування музично-темпоральної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі колективного музикування. Деякі з таких прийомів бажано було б конкретизувати з боку можливих умов їх втілення в освітньому процесі звичайної школи. Наприклад, це стосується таких цікавих пропозицій, як експеримент із знаходженням образно-виразових шумових звучань. Для майбутніх та досвідчених учителів, так само як і для школярів, подібні імпровізаційні форми навчальної діяльності є незвичними. Ймовірно, вони вимагають більш докладних методичних пояснень.

- дуже цікавим і важливим є дисертаційний висновок щодо можливостей використання музично-шумових інструментів у школі та ЗВО для формування інтересу школярів і юнацтва до національних музичних

традицій. Більше того, одним із завдань запропонованої методики висувається набуття знань про національні традиції інструментальної музики, а також про їх практичне засвоєння у музично-виконавській діяльності. Для цього Ван Чуньцзе звертався до музичного матеріалу і граматичних принципів української, китайської, іранської, турецької музики та ін. Щиро підтримуючи таку методичну інтенцію, хочемо зазначити, що вона заслуговує більш інтенсивної розробки. Цей напрям дослідження буде підтриманий – можна бути в цьому впевненими – науковою і вчительською спільнотою у Китаї та в Україні. Наприклад, варто було більш розгорнуто подати інформацію щодо національних музично-шумових інструментів, їх звукових особливостей, контекстах використання, жанрових конотаціях. З цим зауваженням пов'язане наступне запитання:

- чи демонстрували Ви студентам в ході формувального експерименту якісь українські музично-шумові інструменти? Якщо так, то які саме? Які надавалися при цьому характеристики?

Звичайно, що у роботі часто згадується про китайські народні та професійно-традиційні музично-шумові інструменти. Однак ми не знайшли у тексті навіть згадки щодо практики, методики навчання гри на цих інструментах. Чи означає це, що методи та прийоми, які використовують китайські вчителі принципово відрізняються від тих, що превалюють в українських освітніх закладах? Або, все ж таки, вони мають свою специфіку?

Зазначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, якій притаманні оригінальність, наукова новизна, високий теоретико-методологічний рівень, глибина підходів до визначення методики оволодіння основами писемної музичної культури учнів, ґрунтовність дослідно-експериментальної роботи.

Висновок. Дисертаційна робота Вана Чуньцзе є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему. Отримані нові науково-обґрунтовані результати в сукупності вирішують важливе наукове завдання, яке полягає у теоретичному обґрунтуванні й

експериментальній перевірці методики формування здатності майбутніх учителів музичного мистецтва до управління дитячими творчими колективами.

Ураховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Вана Чуницьке «Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до застосування музично-шумових інструментів» відповідає пункту 13 “Порядку присудження наукових ступенів”, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету
Кам’янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Віктор ЛАБУНЕЦЬ

